

**III. Тенденції розвитку
цивільного процесуального законодавства:
досвід держав — членів Європейського Союзу**

**РЕФОРМА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
НІМЕЧЧИНИ:
ПЕРЕДУМОВИ, ПЕРЕБІГ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Н. ПАНИЧ
*кандидат юридичних наук, LL.M.,
науковий співробітник та викладач
Інституту права держав Східної
Європи Кільського університету
імені Крістіана Альбрехта
(Федеративна Республіка Німеччина)*

Глобалізаційні процеси в сучасному світі торкаються не лише економічної чи політичної інтеграції. Їхній вплив все більш відчутний і в правовій площині. Розвиток української держави як правової немислимий без врахування досвіду правового розвитку західноєвропейських держав. Якщо простежити еволюцію національного законодавства з моменту відновлення незалежності в 1991 р., то можна констатувати, що на сьогодні в державі існує усвідомлення перспектив уніфікації законодавства України з правом Європейського Союзу (далі — ЄС). Свідченням є численні угоди України та її національне законодавство, зокрема Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р., а також Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу».

© Н. Панич, 2017

Центральну роль у процесі адаптації українського законодавства до стандартів ЄС у наступні роки відіграватиме Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16 вересня 2014 р (далі — Угода про асоціацію). Вона є не лише найбільшим за обсягом міжнародно-правовим договором за всю історію взаємодії між Україною та ЄС, а й передбачає найбільш масштабні — порівняно з попередніми угодами — глибину та обсяг адаптації законодавства України до законодавства ЄС [1].

У процесі адаптації законодавства України до законодавства ЄС слід враховувати декілька аспектів. Зокрема, імплементацію норм права ЄС в українське право необхідно здійснювати передусім з урахуванням специфіки національної правової традиції та її позитивних здобутків. Також доцільно ознайомитися з досвідом держав — членів

ЄС, які вже реформували свої правові системи відповідно до зазначених стандартів. Однією з таких держав є Федеративна Республіка Німеччина (далі — Німеччина). На користь врахування її досвіду свідчить той факт, що згідно з даними Європейської Комісії Німеччина належить до тих держав — членів ЄС, які демонструють одні з кращих показників ефективності, якості та незалежності національних юстицій [2]. Крім того, Україна вже має досвід впливу німецького права на українську правову систему, насамперед у галузі цивільного (матеріального) права. Водночас виникає запитання: який досвід німецької правової традиції може бути врахований у царині реформування українського процесуального права? Особливої актуальності це питання набуває у контексті проведення Україною реформи процесуального законодавства. Беручи до уваги обсяг проблематики, у статті буде зроблено наголос на основних аспектах реформи цивільного процесуального права Німеччини.

Проблематику реформи німецького цивільного процесу доволі активно досліджують науковці в Німеччині. Це, зокрема, В. Войт, Р. Гаєр, І. Зенгер, В. Крюгер, Г.-Й. Мусієлак, Т. Раушер та А. Трунк. Праці стосуються не лише аналізу національного процесуального права, а й цивільного процесу інших держав — членів ЄС. Окремі дослідження торкаються питання цивільного процесу в міжнародному вимірі (Б. Гесс та Г. Шак). Зазначені питання привертають активну увагу й українських дослідників, зокрема, І. Бейцун, І. Ізарової, Я. Романюка, Є. Харитонова, С. Фурси.

До концептуальних праць німецьких науковців, у яких досліджується питання реформи цивільного процесу Німеччини, належить передусім коментар Цивільного процесуального кодексу Німеччини (далі — ЦПК Німеччини) за редакцією І. Зенгера, сьоме видання

якого було опубліковано в 2016 р. Поряд із коментарями відповідних положень Кодексу в коментарі коротко окреслено становлення цивільного процесу Німеччини. Цьому ж питанню присвячено загальний аналіз у Мюнхенському коментарі до ЦПК Німеччини за редакцією В. Крюгера і Т. Раушера від 2016 р., а також стислий огляд у коментарі до ЦПК Німеччини за редакцією Г.-Й. Мусієлака і В. Войта. Давши стислу характеристику історії німецького цивільного процесу, автори також торкнулися питання майбутнього розвитку цієї галузі права. Значну наукову цінність становлять праці А. Трунка «Електронний цивільний процес. Порівняльний огляд німецького та російського права» та Р. Гаєра «Сучасний цивільний процес», у яких надано характеристику розвитку цивільного процесу Німеччини та застосування у ньому новітніх інформаційних технологій. У загальноєвропейському та міжнародному контексті проблематику реформування цивільного процесу досліджено у працях Х. Шака «Міжнародний цивільний процес, міжнародне право банкрутства та арбітражу» і Б. Гесса «Європейський цивільний процес».

Велику наукову цінність для оцінки реформи цивільного процесу Німеччини та врахування позитивного правового досвіду цієї держави в Україні мають наукові дослідження українських учених. Серед них варто згадати насамперед працю С. Фурси «Міжнародний цивільний процес України» у якій, зокрема, здійснено комплексний аналіз цієї галузі українського права. До важливих наукових праць також належить дослідження І. Ізарової «Теоретичні засади цивільного процесу Європейського Союзу». У ній автор дослідила систему цивільного процесу ЄС та його гармонізацію. Суттєвий внесок в аналіз перспектив реформування цивільного процесу України здійснили Я. Романюк та І. Бейцун у статті «Актуальні питання реформування

цивільного процесуального законодавства України». У цьому дослідженні автори аналізують потенційні шляхи реформи українського процесу з урахуванням зарубіжного досвіду, зокрема й Німеччини.

Таким чином, у дослідженнях німецьких науковців основний акцент робиться на аналізі національного процесу та процесу ЄС, а тенденції розвитку цивільного процесу за межами ЄС майже не враховуються. Водночас у працях українських дослідників беруться до уваги реформи в галузі цивільного процесу ЄС, однак досвід окремих країн, насамперед Німеччини, враховано лише частково. Крім того, досі без прискіпливої уваги вітчизняних дослідників залишаються перебіг і результати реформ цивільного процесу Німеччини впродовж останніх років.

Метою статті є здійснення комплексного наукового дослідження питання реформування цивільного процесу Німеччини. Зокрема, буде проаналізовано причини цих реформ та їх перебіг, досліджено зміст реформ і висвітлені тенденції подальшого реформування німецького цивільного процесу. Крім того, будуть окреслені перспективи врахування досвіду німецьких реформ у цій галузі в Україні.

Центральним нормативно-правовим актом цивільного процесуального законодавства Німеччини є, як вже зазначалося, Цивільний процесуальний кодекс. Історія кодифікації німецького цивільного процесу сягає другої половини XIX ст. На початку 1877 р. було розроблено проект німецького ЦПК, який набув чинності з 1 жовтня 1879 р. Відтоді він зазнав численних змін та доповнень, його неодноразово приймали в нових редакціях. Однак ці зміни не вплинули на статус кодексу у правовій системі Німеччини — він був і залишається головним джерелом цивільного процесу Німеччини.

Як і ЦПК України, ЦПК Німеччини містить основний масив цивільної про-

цесуальної матерії. Деякі, не менш важливі питання цивільного процесуального права викладені в спеціальних законах. Такими, зокрема, є закони: від 9 травня 1975 р. «Про судоустрій»; від 14 квітня 2013 р. «Про правосуддя»; від 24 березня 1897 р. «Про примусове відчуження та примусове управління».

Впродовж свого становлення цивільний процес Німеччини зазнавав неодноразових змін і перетворень. Особливо цікавими та актуальними для України є реформи новітнього часу. Саме у цей період відбулося критичне переосмислення ролі та змісту правових інститутів цивільного процесу Німеччини. Причин для цього було декілька. Перш за все реформи були замовлені політико-правовими подіями на тогочасній правовій мапі Європи. Об'єднання Німеччини і створення ЄС вплинули на формування структури німецького цивільного процесу та його змістове наповнення. Важливим імпульсом реформ стало також усвідомлення на державному рівні як доконаного факту, що процесуальне право повинне відповідати викликам сьогодення — збільшенню кількості справ у судах, нестачі фінансування і кадрів, а також інтернаціоналізації юстиції [3, 2872]. Враховуючи це, законодавець визначив сфери, які підлягали реформуванню, і напрацював правову базу для реалізації цих реформ.

Розглядаючи реформування цивільного процесу Німеччини за останні півтора десятиліття, слід передусім відзначити закон від 27 липня 2001 р. «Про реформу цивільного процесу». Метою його прийняття було прагнення законодавця підвищити ефективність та прозорість національного цивільного процесу і, як наслідок, зробити зрозумілим для пересічних громадян [4, 34]. Досягнення цієї мети планувалося шляхом вдосконалення окремих етапів судового розгляду справ. Зокрема, у ч. 2. ст. 278 ЦПК Німеччини було закріплено обов'язковість проходжен-

ня примирювальної процедури перед початком усного розгляду справи. Крім того, було заплановано посилення першої інстанції та зміцнення другої інстанції. Завдяки реформі апеляційні суди позбавилися необхідності перевіряти дійсно обґрунтовані рішення судів першої інстанції. Вони отримали повноваження спрощеного розгляду апеляційних скарг, які не мали перспектив бути задоволеними. Функції апеляційних судів було фокусовано на перевірці правильності застосування матеріального права. Окремі нововведення торкнулися також касаційного оскарження судових рішень. Було задекларовано відхід від традиції врахування ціни касаційної скарги як «порогу» при доступі до касаційного оскарження судових рішень. Натомість таке оскарження стало можливим лише при наданні згоди на нього апеляційним судом або скасування касаційним судом рішення апеляційного суду про відмову у наданні такої згоди [5, 2593].

Наступний період реформування німецького цивільного процесу припав на 2004–2006 рр. Він характеризується прийняттям двох центральних реформаційних та декількох проміжних законів. Зокрема, 24 серпня 2004 р. було прийнято «перший» закон «Про модернізацію юстиції». Завдяки гармонізації планувалося підвищити ефективність проваджень у цивільних справах, покращити використання кадрових ресурсів, а також вдосконалити розподіл окремих повноважень між судьями, прокурорами та службовцями судів. Деяких результатів вдалося досягнути. Зокрема, було полегшено доступ суду до отримання доказів з інших проваджень і посилання на них. Крім того, в ЦПК Німеччини було включено норми, які перешкоджали затягуванню судових розглядів шляхом залучення до розгляду справи «вільних» суддів. Однак із метою повного завершення цього етапу реформи законодавець змушений був розробити додатковий

реформаційний пакет, правовою основою якого став «другий» закон від 22 грудня 2006 р. «Про модернізацію юстиції». Його норми були спрямовані на усунення зловживань учасників процесу внаслідок використання недоліків окремих процесуальних інститутів, зокрема пред'явлення позову [6, 323]. Він сприяв пришвидшенню розгляду справ внаслідок реформи положень про оцінювання висновків експертів, а також закріплення обов'язку подачі заяв у провадженнях про стягнення заборгованості в друкованому вигляді. Насамкінець зазначений закон окреслив новий правовий статус рішень Європейського суду з прав людини, які стали підставою для подання скарги про реституцію згідно з п. 8 ч. 1 ст. 580 ЦПК Німеччини.

Набуття чинності та дія обох модернізаційних законів супроводжувалися одночасним внесенням змін і доповнень в окремі інститути цивільного процесу Німеччини [7, 77]. Перш за все німецьким парламентом було прийнято в новій редакції закон від 5 травня 2004 р. «Про модернізацію стягнення судових витрат». Він об'єднав розкидані до того в різних законах та підзаконних нормативно-правових актах норми щодо виплат окремим учасникам судових проваджень. Були врегульовані порядок сплати та звільнення від судових витрат. Крім того, 22 березня 2005 р. прийняли закон «Про застосування електронних комунікаційних форм в юстиції». Документ створив правову основу для поступової відмови судів від ведення документації в паперовій формі та переходу на електронну форму документообігу. Насамкінець у національне процесуальне право було внесено зміни, зумовлені законодавчими новелами на загальноєвропейському рівні. Зокрема, 28 травня 2001 р. Рада ЄС прийняла постанову № 1206/2001 «Про співпрацю між судами держав — членів ЄС у сфері дослідження доказів у цивільних і тор-

гових справах» [8, 462]. Законом від 4 листопада 2003 р. норми цієї постанови щодо дослідження доказів у судовому засіданні, участі представників німецького суду при таких дослідженнях закордонними судами, проведення досліджень німецькими судами, а також оформлення запитів про дослідження доказів німецькою мовою були імплементовані в ЦПК Німеччини (статті 1072–1075).

Наступний період реформування інститутів цивільного процесу припав на 2007–2010 рр. Основний масив змін було ініційовано німецьким законодавцем. Реформа торкнулася насамперед виконавчого провадження. Її правовою основою став закон від 7 липня 2009 р. «Про реформу захисту прав власника рахунку у фінансовій установі при арешті майна». Закон передбачив у ст. 850к ЦПК Німеччини запровадження такого інструментарію, як рахунок у фінансовій установі, який в установлених законом межах був захищений від правових наслідків накладеного на боржника арешту [9, 2]. Зокрема, маючи на вказаному рахунку певні кошти, на які було накладено арешт, боржник мав право на зняття так званої «вільної від арешту» суми коштів з метою оплати своїх повсякденних витрат. Крім того, також було прийнято закон від 30 липня 2009 р. «Про продаж з інтернет-аукціонів у межах виконавчого провадження». Він створив правову базу для продажу в мережі Інтернет арештованого рухомого майна. Рішення про спосіб продажу такого майна — в мережі Інтернет або на публічних торгах — приймає судовий виконавець. Окремі новели в ЦПК Німеччини було також внесено в межах імплементації в національне процесуальне право Регламенту ЄС № 1896/2006 від 12 грудня 2006 р. [10, 382], а також Регламенту ЄС № 861/2007 від 11 липня 2007 р. Зокрема, законом від 30 жовтня 2008 р. було врегульовано механізм реалізації вимог транскордонного характеру

та внормовано порядок вручення за кордоном судових і позасудових документів.

Суттєві нововведення у цивільному процесі Німеччини припали на 2011–2012 рр. Законом від 21 жовтня 2011 р. «Про внесення змін до ст. 522 ЦПК Німеччини» було змінено передумови та наслідки прийняття рішень судом апеляційної інстанції. Суди апеляційної інстанції було зобов'язано відхилити апеляційні скарги при умові, що такі скарги не мають перспектив бути задоволеними, відповідні судові справи не мають принципового значення, правовий устрій не буде порушено і необхідність усного розгляду відсутня. Рішення апеляційних судів про відхилення апеляційних скарг підлягають оскарженню, якщо вартість касаційної скарги перевищить поріг 20 000 євро [11, 205]. Крім того, було прийнято закон від 24 листопада 2011 р. «Про правовий захист у випадку особливо тривалих судових розглядів та попередніх розслідуваннях у кримінальних справах». З цією метою в закон «Про судоустрій» було внесено зміни та доповнення, якими врегульовано передумови та процедуру відшкодувань для учасників тих процесів, які тривають особливо довго. При призначенні відшкодувань враховуються не лише особливості кожного окремого провадження, а й поведінка учасників процесу та третіх осіб.

Подальші реформи відбулися у 2012 р. Їх центральним пунктом стало передусім позасудове врегулювання конфліктів. Зокрема, 21 липня 2012 р. прийняли закон «Про сприяння медіації та іншим формам проваджень у позасудовому вирішенні конфліктів». Незважаючи на свій незначний обсяг, закон врегулював мінімальні вимоги до медіаторів, визначив їхні завдання та встановив обов'язок щодо підвищення кваліфікації з метою покращення якості послуг з медіації [12, 392].

У 2013–2016 рр. реалізація реформаторських ідей німецького законодавця супроводжувалася паралельною імпле-

ментацією в цивільний процес Німеччини положень європейського законодавства. Законом від 31 серпня 2013 р. були внесені зміни в процедуру надання сторонам допомоги з оплати судових витрат і реалізації права на отримання консультацій. З метою подальшого розширення сфери застосування інформаційних технологій у цивільному процесі було прийнято закони від 25 квітня 2013 р. та 10 жовтня 2013 р. [13]. Вони передбачили можливість участі учасників судового розгляду в судових засіданнях за допомогою відеоконференцій, а також розширили використання учасниками справ мережі Інтернет у комунікації з судами. З 1 січня 2014 р. набув чинності закон від 5 грудня 2012 р., який врегульовує процедуру роз'яснення судом сторонам їхнього права на оскарження судових рішень. Зокрема, законодавець зобов'язав суди включати у кожне рішення, яке підлягає оскарженню, детальну інформацію про спосіб його оскарження, компетентний суд, у який слід подавати таку скаргу, її строки та форму [14, 862а]. Крім того, було законодавчо врегульовано правові наслідки відсутності такого роз'яснення. Низка новел у цивільний процес Німеччини також була запроваджена за результатами імплементації європейського законодавства. Зокрема, законом від 8 липня 2014 р. «Про реалізацію Регламенту ЄС № 1215/2012 та про внесення змін в інші норми» було внесено доповнення у ЦПК Німеччини (статті 1110–1111) щодо визнання та виконання іноземних судових рішень і встановлено початок дії цих доповнень з 10 січня 2015 р. Набув чинності закон від 19 лютого 2016 р. «Про вирішення спорів споживачів», яким у національне німецьке законодавство було імплементовано директиву ЄС від 21 травня 2013 р. про альтернативне вирішення споживчих спорів. Для цього на законодавчому рівні закріпили необхідність створення німецького представницького органу з вирішення таких спорів.

Адаптація національного законодавства до стандартів ЄС була і залишатиметься однією з головних рушійних сил на шляху модернізації цивільного процесу Німеччини і в 2017 р. Фокус реформи зосереджено, зокрема, на правовому регулюванні тимчасового арешту рахунків боржника. З цією метою законом від 21 листопада 2016 р. були внесені зміни та доповнення у ЦПК Німеччини щодо підсудності та процедури накладення такого арешту. Вказані зміни та доповнення з деякими винятками набули чинності з 18 січня 2017 р. Предмет їхнього регулювання охоплює такі аспекти транскордонного арешту рахунків боржника, як прийняття компетентним органом рішення про арешт рахунків, виконання таких рішень та їх оскарження.

Підсумовуючи, варто зазначити про таке. Аналіз реформування цивільного процесу Німеччини свідчить, що передумови вказаних реформ були подібними до тих, з якими раніше стикнулися або й досі стикаються інші європейські держави, зокрема й Україна [15]. Завантаженість судів усіх інстанцій, недоліки у їхньому функціонуванні або зловживання учасниками справ своїми процесуальними правами до сьогодні залишаються актуальними для правової системи Німеччини. Водночас, як свідчить аналіз, у німецького законодавця є воля і засоби усунення або мінімізації негативного впливу цих факторів. Цьому сприяють не лише правознавці на національному рівні. Активні імпульси реформуванню німецького цивільного процесу надсилає також і європейський законодавець. Вивчення досвіду цих реформ пропонує Україні як сусіду ЄС та учаснику Угоди про асоціацію унікальний шанс адаптувати і свій цивільний процес до європейських стандартів. Без сумніву, цьому сприятиме активна участь українських науковців у дослідженні подальших реформ цивільного процесу зарубіжних держав, зокрема й Німеччини.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Izarova I. O.* Теоретичні засади цивільного процесу Європейського Союзу / I. O. Ізарова. — Київ : Дакор, 2015. — 336 с.
2. *European Commission — Directorate-General for Justice* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2015_en.pdf
3. *Gaier R.* Der moderne liberale Zivilprozess / R. Gaier // *Neue Juristische Wochenschrift*. — 2013. — № 39. — S. 2871–2876.
4. *Däubler-Gmelin H.* Reform des Zivilprozesses / H. Däubler-Gmelin // *Zeitschrift für Rechtspolitik*. — 2000. — № 2. — S. 33–38.
5. *Hartmann P.* Zivilprozess 2001/2002: Hunderte wichtiger Änderungen. Ein Überblick für Praktiker / P. Hartmann // *Neue Juristische Wochenschrift*. — 2001. — № 36. — S. 2577–2598.
6. *Saenger I.* Zivilprozessordnung: Familienverfahren, Gerichtsverfassung, Europäisches Verfahrensrecht: Handkommentar / I. Saenger (Hrsg.). — Baden-Baden, 2017. — 3684 s.
7. *Musielak H.-J.* Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz: Kommentar / H.-J. Musielak, W. Voit (Hrsg.). — München, 2017. — 3295 s.
8. *Hess B.* Europäisches Zivilprozessrecht / B. Hess. — Heidelberg, 2010, § 8. — 752 s.
9. *Meller-Hannich C.* Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung: ZPO, ZVG, Nebengesetze, Europäische Regelungen, Kosten; Handkommentar / J. Kindl, C. Meller-Hannich, H.-J. Wolf (Hrsg.). — Baden-Baden, 2016, § 850k. — 3167 s.
10. *Schack H.* Internationales Zivilverfahrensrecht: mit internationalem Insolvenz- und Schiedsverfahrensrecht / H. Schack. — München, 2014. — 635 s.
11. *Rauscher T.* Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. / W. Krüger, T. Rauscher (Hrsg.). — München, 2016. — 2501 s.
12. *Sujecki B.* Die Entwicklung des europäischen Privat- und Zivilprozessrechts im Jahr 2011 / B. Sujecki // *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. — 2012. — № 9.
13. *Trunk A.* Russland im Kontext der internationalen Entwicklung: Internationales Privatrecht, Kulturgüterschutz, geistiges Eigentum, Rechtsvereinheitlichung: Festschrift für Mark Moiseevič Boguslavskij / A. Trunk, R. Knieper, A. G. Svetlanov (Hrsg.). — Berlin, 2004.
14. *Schilken E.* Zivilprozessrecht / E. Schilken. — München, 2014. — 521 s.
15. *Романюк Я.* Актуальні питання реформування цивільного процесуального законодавства України / Я. Романюк, І. Бейцун // *Право України*. — 2012. — № 8. — С. 288–305.

REFERENCES

1. *Izarova I. O.* Teoretychni zasady tsyvilnoho protsesu Ievropeiskoho Soiuzu [Theoretical foundations of the European Union civil process], Kyiv: Dakor, 2015, 336 p.
2. *European Commission — Directorate-General for Justice.* Available at: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2015_en.pdf
3. *Gaier R.* Der moderne liberale Zivilprozess, *Neue Juristische Wochenschrift*, 2013, no. 39, S. 2871–2876.
4. *Däubler-Gmelin H.* Reform des Zivilprozesses, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 2000, no. 2, S. 33–38.
5. *Hartmann P.* Zivilprozess 2001/2002: Hunderte wichtiger Änderungen. Ein Überblick für Praktiker, *Neue Juristische Wochenschrift*, 2001, no. 36, S. 2577–2598.
6. *Saenger I.* (Hrsg.). *Zivilprozessordnung: Familienverfahren, Gerichtsverfassung, Europäisches Verfahrensrecht: Handkommentar*, Baden-Baden, 2017, 3684 s.
7. *Musielak H.-J., Voit W.* (Hrsg.). *Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz: Kommentar*, München, 2017, 3257 s.
8. *Hess B.* *Europäisches Zivilprozessrecht*, Heidelberg, 2010, § 8, 752 s.
9. *Meller-Hannich C., Kindl J., H.-J. Wolf* (Hrsg.). *Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung: ZPO, ZVG, Nebengesetze, Europäische Regelungen, Kosten; Handkommentar*, Baden-Baden, 2016, § 850k, 3167 s.
10. *Schack H.* *Internationales Zivilverfahrensrecht: mit internationalem Insolvenz- und Schiedsverfahrensrecht*, München, 2014, 635 s.
11. *Rauscher T., Krüger W.* (Hrsg.). *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*. Bd. 1, München, 2016, 2501 s.
12. *Sujecki B.* Die Entwicklung des europäischen Privat- und Zivilprozessrechts im Jahr 2011, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2012, no. 9.
13. *Trunk A., Knieper R., Svetlanov A. G.* (Hrsg.). *Russland im Kontext der internationalen Entwicklung: Internationales Privatrecht, Kulturgüterschutz, geistiges Eigentum, Rechtsvereinheitlichung: Festschrift für Mark Moiseevič Boguslavskij*, Berlin, 2004.
14. *Schilken E.* *Zivilprozessrecht*, München, 2014, 521 s.
15. *Romaniuk Ia., Beitsun I.* Aktualni pytannia reformuvannia tsyvilnoho protsesualnoho zakonodavstva Ukrainy [Topical issues of reforming the civil procedural legislation of Ukraine], *Pravo Ukrainy*, 2012, no. 8, pp. 288–305.

Панич Н. Реформа цивільного процесу Німеччини: передумови, перебіг і перспективи

Анотація. У статті аналізуються актуальні аспекти реформи німецького цивільного процесу з урахуванням особливостей правового статусу Німеччини як члена Європейського Союзу. Дослідження торкається основних етапів реформи, починаючи з 2001 р. Таким чином, висвітлені останні актуальні зміни, вжиті німецьким законодавцем для підвищення ефективності та прозорості національного цивільного процесу. Крім того, наголошено на можливості врахування досвіду німецького законодавця при реформуванні цивільного процесу України.

Ключові слова: Німеччина, Європейський Союз, Україна, закон, цивільний процес, суд, реформа.

Паныч Н. Реформа гражданского процесса Германии: предпосылки, ход и перспективы

Аннотация. В статье анализируются актуальные аспекты реформы немецкого гражданского процесса с учетом особенностей правового статуса Германии как члена Европейского Союза. Исследование затрагивает главные этапы реформы, начиная с 2001 г. Таким образом, освещены последние актуальные изменения, предпринятые немецким законодателем для повышения эффективности и прозрачности национального гражданского процесса. За результатами исследования сформулированы перспективы дальнейшего развития немецкого гражданского процесса. Кроме того, подчеркнута возможность принятия во внимание опыта немецкого законодателя при реформировании гражданского процесса Украины.

Ключевые слова: Германия, Европейский Союз, Украина, закон, гражданский процесс, суд, реформа.

Panych N. Reform of the German Civil Process: Prerequisites, Flow and Prospects

Annotation. The article analyzes the current aspects of the reform of the German civil process considering the specific legal status of Germany as a member of the European Union. The study touches on the main stages of the reform, starting in 2001. Thus, the article highlights the latest relevant changes undertaken by the German legislator to enhance the effectiveness and transparency of the national civil process. The results of the research formulate the prospects for the further development of the German civil process. In addition, emphasis is put on the possibility in the reform of the civil process in Ukraine to take into account the experience of the German legislator.

Key words: Germany, European Union, Ukraine, law, civil procedure, court, reform.